

Міжнародний досвід та перспективи медіації

Юрій Марина

аспірант,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: yuriymarina23@gmail.com,

ORCID: 0000-0001-6375-5118

Важливу роль у поширенні альтернативних процедур вирішення спорів відіграв Комітет міністрів Ради Європи, який прийняв ряд актів, спрямованих на полегшення доступу до правосуддя. Як приклад варто назвати Рекомендацію № R (81) 7 щодо шляхів полегшення доступу до правосуддя, Рекомендацію № R (86) 12 щодо заходів з недопущення і скорочення надмірного робочого навантаження на суди, Рекомендацію R (98) 1 щодо медіації у сімейних справах, Рекомендацію R (99) 19 щодо медіації в кримінальних справах, Рекомендацію Rec (2001) 9 про альтернативи судовому розгляду між адміністративними органами і приватними сторонами і Рекомендацію Rec (2002) 10 щодо медіації у цивільних справах.

Поряд із зазначеними документами необхідно назвати і Директиву Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу від 21 травня 2008 року щодо деяких аспектів медіації у цивільних та комерційних справах, мета якої полягає у спрощенні доступу до врегулювання суперечок шляхом сприяння використанню медіації та забезпеченню збалансованого відношення між медіацією та судовими процедурами [1].

Крім ситуаційних причин діють структурні чинники: зі зростанням правосвідомості громадян виникає потреба у пошуку альтернативних традиційним судовим процедур. «Крім того, судові процедури залишаються занадто формальними і в цілому недостатньо гнучкими. Потреба у більш гнучких механізмах, пом'якшуючих формальність системи правосуддя і захищають від ризику, властивого цієї формальності, стимулювала пошуки альтернативних способів, які також дозволяють вирішувати спори на основі справедливості, а не тільки у відповідності зі суворими юридичними нормами» [2].

Вивчаючи переваги та досвід застосування процедури медіації у зарубіжних країнах, слід зауважити, що найбільш успішно для вирішення спорів із органами влади медіація застосовується в США, Німеччині, Нідерландах, Бельгії, Норвегії, Австралії.

У Німеччині, яка почала експеримент по впровадженню медіації в судах (в тому числі і адміністративних) в 2000 р, спочатку було задіяно шість земель. У липні 2012 року законодавець імплементував Директиву ЄС 2008/52/EWG в національне законодавство і прийняв Закон «Про сприяння медіації та іншим методам врегулювання спорів», який передбачає стандартну позасудову і судову медіацію. Передумовою розробки та ухвалення закону Німеччини про медіацію було припущення про те, що він повинен посилити інтенсивність застосування медіації у всіх сферах юридичної діяльності. Обидва види медіації повинні

отримати відповідно правову підтримку. До того ж необхідно усунути недоліки в регулюванні питання про конфіденційність сторін і врегулювання механізму примусового виконання домовленостей, досягнутих в ході медіації.

Першим кроком є протест до інстанції, яка прийняла рішення, протягом одного місяця з моменту повідомлення. Дана інстанція намагається вирішити проблему в неофіційному порядку, відкрито обговорити справу з платником податків. 60-90% протестів зникають в результаті цієї дискусії. Коли справа не вирішується в цій секції, вона направляє справу безпосередньо до апеляційної інстанції, що є на тому ж ієрархічному рівні, що й інші підрозділи Податкової служби, і чия єдина функція полягає в розгляді апеляційних скарг. Судові процедури в принципі можливі, тільки якщо платник податків спочатку вичерпав позасудові варіанти.

У Нідерландах основною перешкодою для проведення медіації є кримінальна караність діяння. Також голландські судові медіатори вказують, що перешкодою для медіації є складні випадки, за якими ще не було ніколи судових рішень на користь тієї чи іншої сторони, тобто безпрецедентні суперечки.

За практикою голландських судів, медіацію можна застосовувати в будь-якій фазі конфлікту, тобто коли не було ще ніяких вимог, а тільки ще почалася процедура дослідження, перевірки з боку адміністративних органів по відношенню до конкретних осіб. Цю ж думку підтримують німецькі медіатори.

Медіацію в адміністративних справах, зокрема з податкових спорів по застосованим раніше процедурам, в Нідерландах позитивно оцінюють обидві сторони конфлікту. Результатом врегулювання спорів по такій категорії справ в 80 відсотків випадків знайдено взаємоприйнятне рішення. Тобто сторони дійшли згоди, і справа не потурбувалася передавати до суду. Опитування сторін про ставлення до медіації показують, що приблизно 90 відсотків опитаних громадян говорять про те, що в подібних випадках воліли б знову пройти цю процедуру, а не звертатися до суду. Те ж саме визнають 67 відсотків податкових інспекторів. Додатковим аргументом на користь медіації є той факт, що послуга, яку пропонує податкова служба з медіації для суб'єктів є безкоштовною і її фінансує бюджет. Основним аргументом на користь медіації в адміністративних справах приводяться голландськими експертами є дані, про те, що на кожному разі, за яким застосовується процедура медіації, держава економить в середньому від 20 до 50 тисяч євро.

Медіація може ініціюватись і до, і під час судового процесу. Насправді суддя податкового суду може внести пропозицію медіації. Але характер даної процедури залишається добровільним.

У Норвегії будь-які судові спори за участі держави повинні відбуватись відповідно до положень Закону щодо медіації та процесу в цивільних спорах. Податкова служба, яка прийняла рішення, виступає в якості сторони у розгляді справи від імені держави. Міністерство може видавати інструкції, що стосуються ролі сторони, яка бере участь у розгляді від імені держави в принципі і в окремих випадках, або в окремих випадках взяти на себе роль сторони чи передати її

іншому податковому органу. Сторони можуть домовитися про те, хто буде виступати в якості медіатора, або про порядок його призначення. На прохання сторін Округний суд повинен призначити одного з медіаторів суду.

Податкове управління Австралії (ПУА) визнає і підтримує використання альтернативних методів вирішення спорів (ADR) у відповідних випадках як неформальний, швидкий та економічно вигідний засіб вирішення спорів. Це стосується використання ADR як для вирішення частини спору, так і для вирішення всіх інших процедурних питань щодо спору. Відповідно до ПУА ADR може застосовуватися на будь-якій стадії спору.

У Адміністративному Апеляційному Трибуналі (ААТ) Апеляційний підрозділ щодо оподаткування переглядає податкові спори і поділяється на:

(I) Генеральний (податковий) підрозділ;

(II) Трибунал з розгляду малих податкових спорів, де сума податку складає менше \$ 5000 (або рішення ПУА щодо відмови у запиті на звільнення від сплати податкового боргу, незалежно від суми).

Медіація в ААТ здійснюється сторонами добровільно. Інформація, надана при медіації, не може бути використана в подальших слуханнях, якщо сторони не домовляться про інше.

Податкова Служба США пропонує ряд програм ADR, спрямованих на вирішення справи набагато раніше, ніж формальний процес Апеляції до Податкової Служби. Програми ADR Податкової Служби, які використовують медіацію, включають Програму Швидкого Вирішення (ПШВ), Програму Швидкої Медіації (ПШМ) і Програму Пост-апеляційної Медіації (ППМ). Зокрема, ПШВ пропонує представникам малого бізнесу та самозайнятим особам спосіб вирішення спорів менш ніж за 60 днів, використовуючи допомогу спеціально навченого медіації працівника податкової. Таким чином, ПШМ і ППМ пропонують платникам податків та податковій можливість застосування медіації за участі службовця Апеляційної інстанції Податкової Служби, який виступає в якості нейтральної сторони. Та на відміну від ПШВ, у цих програмах службовець податкової не має делегованих повноважень і не буде виносити рішення щодо будь-яких питань спору. Апеляційна інстанція є незалежним відділом Податкової Служби, який відповідає за розгляд більшості спорів між платниками податків та Податковою Службою. Дана програма не є обов'язковою [3].

Судова медіація зустрічається набагато рідше, однак так чи інакше поширена, зокрема в Болгарії, Англії, Німеччині, Канаді та Норвегії. По суті, така модель медіації є інтегрованою у судовий процес і тісно пов'язана із судом як інституцією. За загальним правилом, при такій моделі медіації суддя має оцінити перспективи вирішення спору за допомогою переговорів. Якщо таке рішення є виправданим, то суддя, який мав би розглядати спір, може направити спір до іншого судді, який є медіатором і не братиме участі в розгляді цього спору, якщо процедура медіації виявиться неефективною. У разі досягнення сторонами консенсусу медіація завершується укладенням відповідної угоди, яку затверджує суддя. Така угода, як правило, має юридичну силу судового рішення.

Ключові слова: медіація; судова медіація; процедура.

Список використаних джерел

1. Директива № 2008/52/ЕС Європейського парламенту і Ради о некоторых аспектах посредничества (медиации) в гражданских и коммерческих делах (Страсбург, 21 мая 2008 года) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a95.
2. Щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами і сторонами-приватними особами [Електронний ресурс] : рекомендація Rec (2001) 9. – Режим доступу : <http://www.cdms.org.ua/index.php/addressing-public-arguments-mnua/mediation-and-negotiation-mn-ua/112-recommendation-rec-2001-9-artua.html>.
3. Єрьоменко Г. Податкова медіація: досвід і перспективи впровадження [Електронний ресурс] / Г. Єрьоменко, А. Заїченко // Юрист&Закон : аналіт. 190 изд., 2014. – № 25. – Режим доступу : http://ukrmediation.com.ua/files/Eremenko_Zaichenko_U&Z.pdf.